

Kartelbestrijders grijpen naar wortel en stok

Lex van Almelo, journalist

Klikkers lokken met de wortel van clementie of tipgeld en overtredende ondernemers een flinke slag toebrengen met de stok van de persoonlijke boete of zelfs celstraf: dat is de nabije toekomst van de (internationale) kartelbestrijding.

Totdat in 1997 de Mededingingswet werd ingevoerd, waren overtredingen van het kartelverbod strafrechtelijk gesanctioneerd. Maar in 'kartelparadijs' Nederland keek het Openbaar Ministerie niet om naar prijsafspraken. De NMa heeft echter niets anders te doen en legde 344 bouwbedrijven begin dit jaar € 135 miljoen aan boetes op. Tweeëntwintig bouwbedrijven kregen eind 2003 ook al een boete, variërend van € 8900 tot ruim € 18 miljoen. De NMa werd geholpen door tipgevers en klokkenluider Ad Bos, die op de proppen kwam met een schaduwadministratie. Bos is onlangs overigens schuldig bevonden aan corruptie (maar kreeg daarvoor geen straf) en wordt nu vervolgd wegens meened. Begin maart begon de strafzaak tegen vier bouwondernemingen en twaalf (ex-)bestuurders. Zij worden strafrechtelijk vervolgd wegens oplichting, valsheid in geschrifte en omkoping van ambtenaren – commune misdrijven die nog ouderwets strafrechtelijk worden aangepakt.

TE LAGE BOETES

Op een medio februari door de Universiteit van Amsterdam georganiseerde conferentie over de 'criminalisering van het kartelrecht' zei directeur-generaal Pieter Kalbflisch van de NMa dat hij het maximum van de bestuurlijke boetes niet afschrikwekkend genoeg vindt voor zulke grove schendingen van het kartelrecht als in de bouwsector. Maar voor de rest is de kartelbestrijder zo tevreden over de effectiviteit van zijn 'gereedschapskist' dat hij de discussie over de bestuursrechtelijke dan wel strafrechtelijke aanpak van kartelboeven te academisch vindt. Niettemin zwelt de roep om celstraf aan. In de Verenigde Staten en sommige EU-lidstaten is het al mogelijk vrijheidsstraffen op te leggen wegens verboden marktafspraken. De opkomst

van internationale kartels noopt tot internationale samenwerking en harmonisatie.

Hoe lang kan Nederland de roep om celstraf nog negeren?

Voorlopig blijft de harde aanpak beperkt tot de Verenigde Staten, waar kartels sinds 1890 al worden gezien als misdrijf. Tegenwoordig kunnen bedrijven een boete krijgen van maximaal 100 miljoen dollar en riskeren personen een boete van maximaal 1 miljoen c.q. een celstraf van maximaal tien jaar. In Europa is het draagvlak voor celstraffen volgens de OECD echter nog niet breed genoeg. Niet iedereen vindt concurrentiebeperking moreel verwerpelijk. Veel consumenten lijken niet te beseffen dat zij worden bestolen.

GEEN EU-CELSTRAF

Volgens Wouter Wils, jurist bij de Europese Commissie en hoogleraar in Londen, is celstraf wel wenselijk. Persoonlijke boetes voor bestuurders hebben weinig effect, omdat de onderneming die terugbetaalt met bijvoorbeeld een hogere bonus. Maar als er ook maar één directeur achter de tralies verdwijnt, heeft dat volgens Wils een enorme impact. Tot zijn spijt stelt de EC-jurist vast dat de EU lidstaten niet kan verplichten celstraffen in te voeren. In het verleden is geprobeerd om de sancties in het milieurecht te harmoniseren. Maar het Europese Hof heeft dat volgens Wils afgeblazen. De lidstaten moeten nu zelf op het idee komen. In Ierland is de celstraf voor kartelmisdrijven tot nu toe een papieren tijger. In het Verenigd Koninkrijk bestaan de strenge sancties pas sinds 2004 en moet eerste strafzaak nog volgen. In Duitsland zijn volgens het Bundeskartellamt in 2002 en 2003 zes celstraffen opgelegd van gemiddeld negen maanden.

TIPGELD

In de ogen van rechtseconomen bepalen de hoogte van de straf en de grootte van de pakkans

Illustratie: Dmitry de Bruin

de mate van afschrikking. Celstraffen maken de stok dikker. De pakkans kan worden vergroot door klikken aantrekkelijk te maken. Eurocommissaris Neelie Kroes sprak zich onlangs uit voor een *one stop shop*, waar tipgevers kunnen regelen dat zij in alle betrokken EU-lidstaten strafverlichting of zelfs amnestie krijgen. Er zijn op dit moment heel wat landen met een clementieregeling, waaronder Nederland. Maar deze regelingen verschillen enorm van elkaar. Er lijkt dus een markt te bestaan voor zo'n *one stop shop*.

Wouter Wils vindt hoge straffen echter effectiever dan clementieregelingen. Kijk maar naar de Verenigde Staten, waar overigens ook ruime ervaring bestaat met *lenience programmes*. De Amerikaanse hoogleraar en voormalig stafjurist van de Federal Trade Commission William Kovacic ziet de toekomst in 'contante betaling aan informanten'.

Was dat niet wat Ad Bos ooit wilde?